

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
МЭДЭЭЛЭЛ, ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС
СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЭЛ, ЛАВЛАГААНЫ АЛБА

**ХОГ ХАЯГДЛЫГ ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ, НҮҮРС БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ
БОЛОН УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТО ЗАМ, ДАВХАР ЗАМ, МЕТРО БАРИХ
АСУУДЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ**

Мэдээлэл лавлагаа
СТ- 17/412

Захиалагч:	Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Нямбаатар
Хянасан:	Мэдээлэл, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсийн дарга Б.Эрдэнэбилэгт
Ахлах зөвлөх	Ц.Норовдондог
Судлаачид:	Ц.Болормаа Б.Нандингэрэл И.Жаргалзаяабямба

Улаанбаатар
2017 он

АГУУЛГА

1. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийн талаарх лавлагаа мэдээлэл

- 1.1.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйл ажиллагааны өнөөгийн байдал
- 1.2.Төрийн оролцоо:
 - Зөвшөөрөл, татвар хураамж;
 - Хяналтын тогтолцоо;
 - Төрөөс үзүүлж буй дэмжлэг.
- 1.3.Хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа
- 1.4.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийн эрх зүйн орчин

2. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэлийн талаарх мэдээлэл

- 2.1.Өнөөгийн байдал;
- 2.2.Монгол Улсын нүүрсний худалдааны нөхцөл байдал;
- 2.3.Эрх зүйн орчин.

3. Улаанбаатар хотын дэд бүтцийг хөгжүүлэх, авто зам, давхар зам, метро барих бүтээн байгуулалтын ажлын талаарх лавлагаа мэдээлэл

- 3.1.Өнөөгийн байдал;
- 3.2.Тусгай замын автобус BRT;
- 3.3.Улаанбаатар метро;
- 3.4.Рейлбус;
- 3.5.Улаанбаатар хотыг дэд бүтцийг хөгжүүлэх харилцааны эрх зүйн орчин.

ХАВСРАЛТ /ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГУУДААС ИРҮҮЛСЭН МЭДЭЭЛЭЛ/

1. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалтын явцын талаар:

- 1.1. Хог хаягдлын менежментийн тухай судалгаа;
- 1.2. Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба, Хоёрдогч түүхий эдээр хөдөлмөр эрхлэгчдийн үндэсний холбоотой хамтран ажиллах санамж бичиг;
- 1.3. Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба, Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо ТББ-тай хамтран ажиллах санамж бичиг;
- 1.4. Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба, Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо ТББ, төсөл санхүүжүүлэгч Сектех Групп ХХК-ийн гурван талт хамтын ажиллагааны гэрээ;
- 1.5. Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба, Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбооны хамтран ажиллах гэрээ;
- 1.6. Хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрлэл технологийн Эко-Парк төслийн таницуулга;

- 1.7. Хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрлэл технологийн Эко-Парк төслийн үйл ажиллагааны III-р улирлын тайлан;
- 1.8. Эко-Парк төслийн дэд бүтцийн санхүүжилтийн ерөнхий тооцоолол;
- 1.9. Дахин боловсруулж буй хог хаягдлын төрөл, хэмжээ;
- 1.10. Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоонд гишүүнчлэлтэй аж ахуйн нэгжүүдийн жагсаалт;
- 1.11. Хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрлэл технологийн Эко-Парк төслийг хэрэгжүүлэх төслийн нэгжүүдийн мэдээлэл.

2. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэлийн талаар:

- 2.1 Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэлийн тухай мэдээлэл.

3. Улаанбаатар хотын дэд бүтцийг хөгжүүлэх авто зам, давхар зам, метро барих бүтээн байгуулалтын ажлын талаар:

1. Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр-нэгдүгээр үе шат төсөл.

ОРШИЛ

Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Нямбаатарын 9140 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэр, нүүрс угаах, баяжуулах үйлдвэр, Улаанбаатар хотын дэд бүтцийг хөгжүүлэх хүрээнд авто зам, давхар зам, метро барих зэрэг бүтээн байгуулалтын ажлуудын талаарх лавлагаа мэдээллийг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Мэдээлэл, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсийн Судалгаа, мэдээлэл, лавлагааны албанд бэлтгэв.

Мэдээллийн эх сурвалж: Лавлагаа мэдээллийг гаргахдаа www.legalinfo.mn хууль эрх зүйн мэдээллийн сан, УИХ-ын Тамгын газрын хуулийн мэдээллийн дата сан дахь хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичгүүдээс холбогдох мэдээллийг авч түүвэрлэн боловсруулсанаас гадна холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагуудад албан бичиг явуулж, ирүүлсэн судалгаа, мэдээллийг ашиглав.

Лавлагаа, мэдээлэлийн бүтэц: Лавлагаа мэдээлэл нь дараах үндсэн хоёр хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- 1) Судалгааны албанаас боловсруулсан тойм мэдээлэл;
- 2) Холбогдох байгууллагуудаас албан бичгээр ирүүлсэн хавсралт мэдээлэл.

Судалгааны албанаас боловсруулсан мэдээллийг гишүүнээс ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу:

1. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэл;
2. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэл;
3. Улаанбаатар хотын дэд бүтцийг хөгжүүлэх хүрээнд авто зам, давхар зам, метро барих бүтээн байгуулалтын ажлын талаарх мэдээлэл гэсэн үндсэн 3 хэсгийн хүрээнд бэлтгэв.

Мэдээлэл лавлагааг гаргахдаа дээр дурьдсан асуудлуудын өнөөгийн байдал, бодлого, эрх зүйн орчин болон хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг тоймлон бэлтгэв.

Эрх бүхий байгууллагуудаас гаргасан шийдвэр, эрх зүйн орчны талаарх лавлагаа мэдээллийг хууль, Улсын Их Хурлын тогтоол, Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрүүдээс түүвэрлэсэн болно.

Лавлагаа мэдээлэлд дараах байгууллагуудаас албан бичгээр ирүүлсэн мэдээллийг хавсаргав. Үүнд:

- Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар;
- Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам;
- Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо;
- Ашигт малтмал, газрын тосны газар

1.ХОГ ХАЯГДЛЫГ ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ТАЛААРХ ЛАВЛАГАА, МЭДЭЭЛЭЛ

1.1. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйл ажиллагааны өнөөгийн байдал

Монгол Улсын хэмжээнд хатуу хог хаягдлын нэгдсэн статистик мэдээг шоо метрээр тооцож гаргаж байсан бөгөөд 2005 оноос олон улсын стандартад нийцүүлэн зарим өөрчлөлт хийснээр илүү бодитой статистик мэдээ гарч байна гэж салбарын мэргэжилтнүүд дүгнэжээ. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын нийт хатуу хог хаягдлын хэмжээ 2016 онд 1.710.909 тн байсан ба үүсгүүрийн хувьд гэр хорооллын, орон сууцны, зам талбайн, бусад гэсэн төрөлд ангилагдаж байна. Мэдээллийн задаргааг дараах хүснэгтээс үзнэ үү. /Хүснэгт 1/

2016 оны байдлаар нийт хатуу хог хаягдлын төрөл, хэмжээ

Нийт хог хаягдлын хэмжээ: 1.710.909 тн		
Гэр хорооллын хог хаягдал	Орон сууцны хог хаягдал	Зам талбай, бусад хог хаягдал
1.113.332тн	361.395тн	236.182тн

Судалгааны мэдээллээс үзэхэд, хот суурин газар амьдардаг нэг хүн жилд дунджаар 440 кг хатуу хог хаягдал үүсгэдэг бол хөдөө орон нутагт энэ тоо нь харьцангуй бага байдаг байна.

Монгол Улсын хэмжээнд суурин газрын дахин боловсруулах боломжтой нийт хог хаягдлын цуглуулалт 70 хувьтай, хөдөө орон нутагт дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдлын цуглуулалт 40 хувьтай байна. Харин Улаанбаатар хотын хэмжээнд хог хаягдлын цуглуулалт 90-95 хувь байна. Улаанбаатар хотын хэмжээнд Нарангийн энгэр, Морингийн даваа, Цагаан даваа гэсэн 3 томоохон хогийн цэг ажиллаж байгаагаас олон улсын стандартад нийцэхэд ойртсон хогийн цэг нь Нарангийн энгэрийн хогийн цэг юм /ЖАЙКА-ийн төслийн хүрээнд байгуулсан/.

Монгол Улсад дахин боловсруулах боломжтой хатуу хог хаягдлыг дараах 8 төрөлд ангилж байна. Үүнд:

- Үйлдвэрлэлийн
- Эрчим хүчний
- Хөдөө аж ахуйн
- Эрүүл мэндийн байгууллагын
- Уул уурхайн
- Барилгын
- Аюултай
- Цацраг идэвхит

2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар “Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо”-нд бүртгэлтэй 12 үйлдвэр ажиллаж, нийт хог хаягдлын 24 хувийг дахин боловсруулж байна. Энэ хэмжээг 85 хувьд хүргэх зорилгоор Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын албанаас санаачилсан “Эко

парк” төслийг хэрэгжүүлэхээр Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо, “Сектех групп” ХХК-тай гурван талт гэрээг 2017 онд байгуулсан байна.

“Эко парк” төслийн хүрээнд 2 байршилд олгогдсон нийт 186,4 га газарт хог хаягдлыг дахин боловсруулах 20 үйлдвэр барьснаар 920 ажлын байр, 5 дэд бүтцийн байгууламж байгуулахаар төлөвлөсөн байна. Тухайн салбарын эдийн засгийн эргэлтийн хэмжээ жилд 70 тэрбум төгрөг байсан бол төсөл хэрэгжсэнээр жилд 232 тэрбум төгрөгт хүргэх боломжтой гэсэн тооцоо гаргасан байна.

Идэвхитэй үйл ажиллагаа явуулж буй дээрх үйлдвэрүүдэд:

- төмөр, зэсийн хог хаягдлын 90 хувь;
- хайлш, хөнгөн цагаан, аккумуляторын хог хаягдлын 80 хувь;
- хуванцар, хэрэглээний гялгар уутны 60 хувийг дахин боловсруулж байгаа нь дахин боловсруулж буй хог хаягдлын дийлэнх хувийг эзэлж байна.

1.2. Төрийн оролцоо: Байгаль, орчин, аялал жуулчлалын яам нь хог хаягдлын менежментийн талаар төрөөс баримтлах бодлого боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах, аюултай хог хаягдал тээвэрлэхэд шаардлагатай дагалдах бичиг баримт, бүртгэлийн маягтыг батлах, улсын нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлэх үүрэгтэй.

“Хог хаягдлын менежментийн тухай” 2012 оны хуулиар яам бүр өөрийн харьяа байгууллагуудын хог хаягдлын менежментийн стандарт, дүрэм журмыг боловсруулах тогтолцоог нэвтрүүлсэн. Орон нутгийн хог хаягдлын менежментийг аймаг, сумдын захиргаа, Улаанбаатар хотын хог хаягдлын менежментийг нийслэл, дүүргийн захиргаа хариуцан хэрэгжүүлж байна. Аймгийн захиргаа нь өөрийн орон нутгийн хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрийг хариуцах бөгөөд сумдын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж байх үүрэгтэй. Сум, дүүргийн Засаг дарга нар нь хог хаягдлын менежментийн үйлчилгээг өөрсдөө, эсхүл хувийн компанитай гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлж байна.

Зөвшөөрөл олгох, татвар хураамж: Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам нь аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах, экспортлох чиглэлээр аж ахуйн нэгж, байгууллагад зөвшөөрөл олгодог бол аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар нь хог хаягдлын цэгийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг олгож байна.

Хог хаягдлын хураамж болон сум, дүүрэг, аймгийн захиргаанаас олгодог татаас нь Монгол Улсад хог хаягдлын менежментийн үйлчилгээ үзүүлэх санхүүгийн эх үүсвэр болж байна. Орон сууцны хорооллын айл өрх сар бүр 2000 төгрөг, гэр хорооллын айл өрх сар бүр 2700 төгрөгийн хураамж төлж байна. Орон сууцны айл өрхүүдийн хог хаягдлын хураамж төлөлт 90 хувьтай, гэр хорооллын айл өрхүүдийнх 60 орчим хувьтай байна.

Орон сууц нийтийн аж ахуйн удирдах газрын Хэрэглэгчдэд үйлчлэх төвүүд, эсхүл сууц өмчлөгчдийн хороод хураамжийг цуглуулж сум, дүүргийн холбогдох дансанд шилжүүлж байна. Харин улсаас нэг тонн тутамд 2080 төгрөгийн татаас олгож байна.

Хяналтын тогтолцоо: Засгийн газраас химийн бодисын зохицуулалттай хяналтыг бий болгох зорилгоор Засгийн газрын агентлагуудын химийн бодис импортлох, экспортлох журмыг баталсан. 2007 оноос өмнө орон

нутгийн захиргаанд аюултай болон хортой химийн бодис, химийн бодисыг импортлох зөвшөөрлийг өгдөг байсан нь химийн бодисыг хяналт, зохицуулалтгүй импортлох, гаалиар аюултай химийн хорт бодисыг энгийн нэрээр оруулж ирэх нөхцлийг бүрдүүлж байжээ. Тус журам хэрэгжсэнээр дээрх байдал арилж 2016 оны байдлаар 170 аж ахуйн нэгжид аюултай химийн бодис импортлох зөвшөөрөл олгосон байна.

Төрөөс үзүүлж буй дэмжлэг: 2017 онд батлагдсан Хог хаягдлын тухай хуулиар хог хаягдлыг эргүүлэн ашиглах, хоргүйжүүлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах үйл ажиллагааг дэмжихэд зориулан эдийн засгийн урамшууллыг тогтоох болон шаардагдах төсвийг батлах эрхийг УИХ-д олгосон нь тухайн салбарыг хөгжүүлэхэд чухал хувь нэмэр оруулсан гэж холбогдох судалгааны байгууллагууд үзжээ¹. Мөн хуулиар Сангийн яам, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамтай хамтран хог хаягдлын менежментийн санхүүжилтийн төлөвлөгөө боловсруулах үүрэгтэй байхаар шинээр хуульчилсан нь тухайн салбарт хөрөнгө татах нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

1.3.Хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа²

1.Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд:

- ✓ Аюултай хог, хаягдлыг түр хадгалах, устгах зориулалтын байгууламжийн зураг төслийг хийж эхэлсэн.
- ✓ Хог хаягдлыг дахин боловсруулж, эрчим хүч үйлдвэрлэх 32МВт-ын дулааны цахилгаан станц барих төслийг хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар 2018 оноос хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

2.НҮБ-ийн Олон Улсын хүрээлэн буй орчны технологийн төв болон Азийн технологийн институтийн хамтарсан “Улаанбаатар хотын хог хаягдлын менежментийг сайжруулах стратеги, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө 2017-2030” бодлогын баримт бичгийн төсөл боловсруулсан.

3.”Аюултай хог хаягдлын төвлөрсөн байгууламж-Эрчим хүчний үйлдвэрлэл” төслийг Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгуулах саналыг Үндэсний хөгжлийн газарт хүргүүлсэн.

4.Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын албанаас санаачилсан “Эко парк” төслийг хэрэгжүүлэхээр Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо, “Сектех групп” ХХК-тай гурван талт 17/06-168 тоот гэрээг 2017.05.24-ний өдөр байгуулсан. Төслийн хүрээнд Нарангийн энгэрийн төвлөрсөн хогийн цэгт 8 үйлдвэр, Цагаан давааны төвлөрсөн хогийн цэгт 11 үйлдвэр байгуулахаар төлөвлөсөн бөгөөд уг төслийг хэрэгжүүлэхэд “Сектех групп” ХХК нь 150 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийхээр төлөвлөсөн байна. Эко парк төслийн хүрээнд

¹ Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах Үндэсний холбооноос өгсөн мэдээлэл

² Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас 2017 оны 10 дугаар сарын 09 өдрийн 06/6206 тоот бичгээр ирүүлсэн мэдээлэл

- ✓ Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах Эко паркийн урьдчилсан техник-эдийн засгийн үндэслэлийг 2016 онд мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн.
- ✓ Үйлдвэр барих газрын байршлыг нарийн тодорхой болгох, үйлдвэрүүдийн барилгын эскиз зургуудыг гаргаж байна.
- ✓ Төслийн хүрээнд 2018 онд 2-3 парк барихаар төлөвлөж, Эко паркийн хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг Нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулахаар төлөвлөөд байна.

1.4.Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийн эрх зүйн орчин

Хог хаягдлын менежментийн талаарх анхны эрх зүйн баримт бичиг нь 2003 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдөр баталсан "Ахуйн болон үйлдвэрийн хог хаягдлын тухай" хууль юм. Хуулийг 2012 онд "Хог хаягдлын менежментийн тухай" хууль болгон өөрчилсөн. Энэ өөрчлөлтөөр хог хаягдлын менежментийн асуудлыг илүү нарийвчлан хог хаягдлыг багасгах, эргүүлэн ашиглах, дахин боловсруулах зарчмыг журамласан. Хамгийн сүүлд уг хуулийг 2017 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдөр "Хог хаягдлын тухай" хууль нэртэйгээр шинэчлэн баталж мөрдлөг болгон ажиллаж байна. Мөн дээр дурдсан хог хаягдлын төрлөөс шалтгаалан холбогдох яамнаас гаргасан дүрэм, журмуудыг мөрдөн ажиллаж байна.

Хог хаягдлын менежмент, дахин боловсруулахтай холбоотой асуудлаар төрөөс баримталж буй бодлого, дэвшүүлсэн зорилтууд

/Хүснэгт 1/

	Бодлогын баримт бичиг	Тусгасан зорилт
1	Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал. <i>УИХ-ын 2010.07.15-ны өдрийн 48 дугаар тогтоол 7410СЭ</i>	3.4.3.4.Томоохон хот, суурин газарт агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, ариун цэврийн байгууламжийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгоно. 3.5.4.3. Хог хаягдлаас эрчим хүч, нөөц баялаг, түүхий эд бий болгох технологи бүхий үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжинэ. Аюултай хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгож хортой, аюултай хаягдал хуримтлагдахаас сэргийлнэ.

2	Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030 УИХ-ын 2016.02.05-ны өдрийн 19 дүгээр тогтоол	2.3.3.Экосистемийн тэнцвэрт байдал Зорилт 2.Хот суурины төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, дэд бүтцийн байгууламжийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амд амьдрах орчны зөв дадлыг төлөвшүүлж, хүрээлэн байгаа орчны чанар, хог хаягдлын менежментийг сайжруулна. I үе шат (2016-2020): Хот суурины ногоон байгууламжийн эзлэх хувийг 15 хувьд хүргэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах хэмжээг нийт хог хаягдлын 20 хувьд хүргэх, Улаанбаатар хотыг утаагүй болгох. II үе шат (2021-2025): Хот суурины ногоон байгууламжийн эзлэх хувийг 25 хувьд хүргэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах хэмжээг нийт хог хаягдлын 30 хувьд хүргэх. III үе шат (2026-2030): Хот суурины ногоон байгууламжийн эзлэх хувийг 30 хувьд хүргэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах хэмжээг нийт хог хаягдлын 40 хувьд хүргэх.
3	Монгол улсын засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр УИХ-ын 2016.09.09-ний өдрийн 45 дугаар тогтоол	4.1.6.Хот, суурин газрын агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлнэ.
4	Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө Засгийн газрын 2016 оны 121 дүгээр тогтоол	3.1.1.3 Эрүүл мэндийн байгууллагын хог хаягдлыг хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд ээлтэй болгон боловсруулах байгууламжийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх 4.1.3.4 Зам, тээврийн салбарын хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгох, хариуцлага, хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, хүн ам болон хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах судалгаа хийх 4.1.6.3 Хог хаягдлыг дахин боловсруулж, эрчим хүч, түүхий эд үйлдвэрлэх эко цогцолбор байгуулах 4.1.6.4 Хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, аюултай хог хаягдлын менежментийг зохицуулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, аюултай хог хаягдлыг байгаль орчинд халгүй аргаар устгах
5	Төрөөс аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлого УИХ-ын 2015.06.19-ний өдрийн 62 дугаар тогтоол	4.1.5.дэвшилтэт техник, технологи, өндөр технологи, инновацид суурилсан, эдийн засаг, нийгмийн үр ашиг бүхий боловсруулах, дахин боловсруулах, бүтээлч аж үйлдвэрлэлийг хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн бодлогоор дэмжих;

6	Төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлого УИХ-ын 1997.12.26-ны өдрийн 106 дугаар тогтоол	2.5.9.Хот байгуулалт, эрүүл мэнд: хот суурины амьдрах орчны чанарын болон эрүүл ахуйн стандарт, зөвшөөрөл, хяналт шинжилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгох, агаар, ус, хөрсийг бохирдуулагч бодисыг цэвэрлэх, хортой нөлөөллийг нь бууруулах техник, технологи судалж нэвтрүүлэх, эрчим хүч, түлш, шатахуун, дулаан, уур усыг хэмнэх, орчинд хаягдалгүй, утаагүй түлш бий болгох, үйлдвэр, ахуйн хог хаягдал, хоёрдогч түүхий эдийг боловсруулах, химийн хорт бодисын хэрэглээг багасгах, дуу чимээг намсгах арга, технологи нэвтрүүлэх, хот орчмын байгаль цаг уурын онцлог, экологийн даац, оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллаж, амьдрах шаардлагыг нарийн тооцсон архитектурын зохиомж, барилгын бүтээц, хийц, инженерийн болон ногоон байгууламж, зам тээврийн бүтэц, зохион байгуулалтыг бүрдүүлж хөгжүүлэх. 3.11.4. ахуйн бохир ус, хог хаягдлыг зайлуулах, цуглуулах ажлыг журамлаж, суурин газрын хөрсөн бүрхэвчийг бохирдлоос сэргийлж зүлэгжүүлэх, хот орчмын ногоон бүс байгуулах, элэгдэл, эвдрэлд орсон доройтсон газрыг нөхөн сэргээж зохистой ашиглах зорилт тавина; 4.3.14. дэлхийн хамтын нийгэмлэгийн дэмжлэг, улс хоорондын хамтын ажиллагааны боломжид түшиглэн дэлхийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ, олон улсын байгаль хамгаалах конвенцид нэгдэн орж эдийн засаг, гадаад худалдааг тэдгээрийн зарчимд нийцүүлэн зохистой хөгжүүлнэ. Озоны хомсдол, уур амьсгалын таагүй өөрчлөлтийн нөлөөг сааруулах, амьдрах орчинд аюултай хог хаягдал гадаадаас оруулж хадгалах, булшлахыг хориглох, хил дамжин нэвтэрч болзошгүй цацраг идэвхжил, агаар, усны бохирдлын хөнөөлөөс урьдчилан сэргийлэх чадавхийг бэхжүүлэх, байгалийн гамшиг, нөөц баялгийн хомсдлын уршгийг үнэлж мэдээлэх, хянан сэргийлэх бүс нутгийн тогтолцоог бүрдүүлэх замаар экологийн аюулгүй байдлыг хангах зорилтыг хэрэгжүүлнэ;
7	Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хөтөлбөр. Засгийн газрын 2017.03.20-ны өдрийн 98 дугаар тогтоол	Хог хаягдлыг дахин боловсруулж, эрчим хүч үйлдвэрлэх 32МВт-ын дулааны цахилгаан станц барих.
8	2014-2022 онд хэрэгжүүлэх Хатуу хог хаягдлын менежментийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр Засгийн газрын 2014 оны 298 тоот тогтоол	1. Хог хаягдлын эрх зүйн орчин, менежментийг боловсронгуй болгох. 2. Үйлдвэрлэлийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, нөөц, түүхий эдийн зарцуулалтыг багасгах, хэмнэх замаар хог хаягдлыг бууруулах болон хаягдалгүй дэвшилтэт технологийг дэмжих, үйлдвэрлэлийн хог хаягдлын зохистой менежмент, хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, 3. Аюултай хог хаягдын менежментийг сайжруулж байгаль орчинд хал багатайгаар зайлуулах чадавхийг бүрдүүлж, аюултай хаягдал хуримтлагдахаас сэргийлэх, 4. Хүн амд ногоон хэрэглээний соёл, хог хаягдлыг ангилан ялгах, амьдрах орчны эрүүл ахуйн зөв дадлыг төлөвшүүлэх замаар амьдралын тав тухтай орчин бүрдүүлэх. 5. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, эрчим хүч үйлдвэрлэх зэргээр хог хаягдлын хэмжээг бууруулах.

2. НҮҮРС БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ТАЛААРХ ЛАВЛАГАА, МЭДЭЭЛЭЛ

2.1. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэлийн өнөөгийн байдал

2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар Монгол Улсад нүүрс баяжуулах 3 үйлдвэр ажиллаж, 1 үйлдвэр баригдах шатандаа, 2 үйлдвэрийн ТЭЗҮ-г Эрдэс баялагийн мэргэжлийн зөвлөл хүлээн аваад байна.

Үйл ажиллагаа явуулж буй нүүрс баяжуулах үйлдвэрүүд нь:

- 1) “Энержи-ресурс” ХХК-ийн Ухаа худаг дахь нүүрс угааж баяжуулах үйлдвэр (жилд 15 сая.тн нүүрс угаах хүчин чадалтай);
- 2) “МАК” ХХК-ийн Дорноговь аймаг дахь Элдэвийн уурхайн бага оврын хүчин чадлын хуурай баяжуулах үйлдвэр (0,5-2 сая.тн);
- 3) “МоЭнКо” ХХК-ийн Хөшөөтийн уурхайн бага оврийн хүчин чадлын хуурай баяжуулах үйлдвэр (0,5-2 сая.тн) байна.³

Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт байрлах “SGS” ХХК-ийн Овоот толгойн уурхайг түшиглэсэн нүүрс баяжуулах үйлдвэр баригдаж байгаа бол дараах 2 уурхайн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг Эрдэс баялагийн мэргэжлийн зөвлөл хэлэлцэн, хүлээн авсан байна. Үүнд:

1. Алаг-Өндөрийн нүүрсний ордын жилийн 0,3 сая.тн;
2. Шарын голын уурхайн жилийн 0,6 сая.тн хүчин чадалтай нүүрс баяжуулах үйлдвэр.

Технологийн хувьд:

- нүүрс угааж баяжуулах;
- нүүрс хуурай баяжуулах технологи байдаг бөгөөд Монгол Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй 3 үйлдвэрийн 1 нь угааж баяжуулах, 2 нь хуурай баяжуулах технологийг ашиглаж байна.

Нүүрс угааж баяжуулах технологи нь ус ихээр ашигладаг арга бөгөөд тус технологийн давуу тал нь нүүрсний үнслэг болон хүхэрлэгийн агуулгыг маш бага хэмжээнд хүртэл бууруулдаг байна. Тухайлбал үнслэгийн хэмжээг 60-80 хувь, хүхэрлэгийн хэмжээг 50-70 хувь бууруулдаг гэж салбарын судалгаанд дурьджээ.

Нүүрс хуурай баяжуулах технологи нь байгаль орчинд ээлтэй бөгөөд ус огт ашигладаггүй, өргөн хүрээний дэд бүтэц шаардагддаггүй тул эдийн засгийн хувьд үр ашигтай технологид тооцогддог байна. Мөн цаг уурын орчны хувьд хүйтэн орчинд ашиглах болон гадаргын ус багатай улс оронд ашиглахад нэн тохиромжтой гэж үздэг байна. Дэлхийн хэмжээнд усны нөөц багасаж байгаатай холбоотойгоор БНХАУ, Япон, АНУ, Энэтхэг, Украин, Турк, Испани, Колумб, Бразил зэрэг улс орнуудад нүүрс хуурай баяжуулах технологийн амжилттай хэрэгжүүлж байна.⁴ Хуурай баяжуулах технологийг гол онцлог нь 0-50 мм бүхэллэгтэй нүүрсийг баяжуулах боломжтой байдаг байна.

³ Ашигт малтмал газрын тосны газрын Нүүрсний судалгааны хэлтсээс ирүүлсэн мэдээлэл. Албан бичгийг хавсаргав. Хавсралт

⁴ “Mongolia Mining Journal”

Манай улсын хувьд БНСУ-ын КЕГАМ, Японы “Нагата инженеринг” зэрэг хөрөнгө оруулагч нартай хуурай баяжуулах үйлдвэрүүдэд хамтран ажиллах талаар Уул уурхайн яам, Ашигт малтмалын газартай санамж бичиг байгуулсан байна.

2.2. Монгол Улсын нүүрсний худалдааны нөхцөл байдал

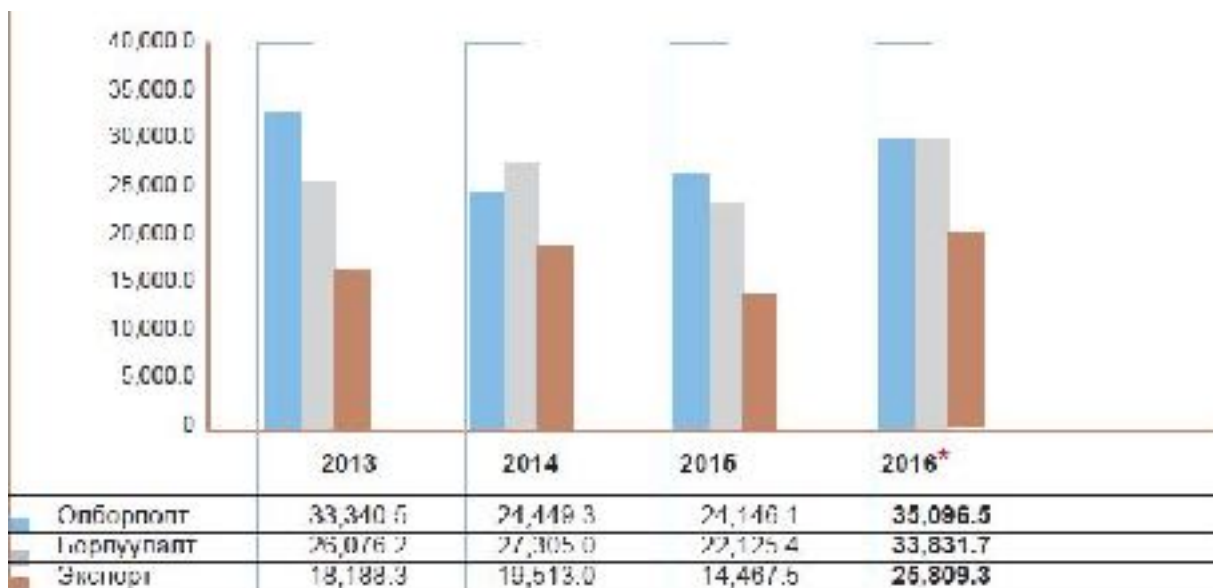
Монгол улсын хэмжээнд 2017.01.01-ны байдлаар идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй нүүрсний 49 уурхай байгаагаас:

- Төрийн болон орон нутгийн өмчит 7 аж ахуйн нэгж 8 уурхайд;
- Дотоодын болон хамтарсан 28 аж ахуйн нэгж 33 уурхайд;
- 100 хувь гадаадын хөрөнгө оруулалттай 7 аж ахуйн нэгж 8 уурхайд нүүрс олборлож байна.⁵

Өөрөөр хэлбэл, үйл ажиллагаа явуулж буй 49 уурхайн **8 нь** төрийн болон орон нутгийн өмчийн эзэмшилд, **41 уурхай нь** хувийн өмчийн аж ахуйн нэгжийн эзэмшилд үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

2016 онд Монгол Улс 35,096.5 мян.тн нүүрс олборлож, 33,831.7 мян.тн-ыг борлуулснаас 25,809.3 мян.тн нүүрс экспортод гаргажээ. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад олборлолт 146.4%, борлуулалт 152.9%, экспорт 178.4% болж өссөн үзүүлэлттэй байна.⁶ Үүнийг зургаар үзүүлбэл дараах байдалтай байна:

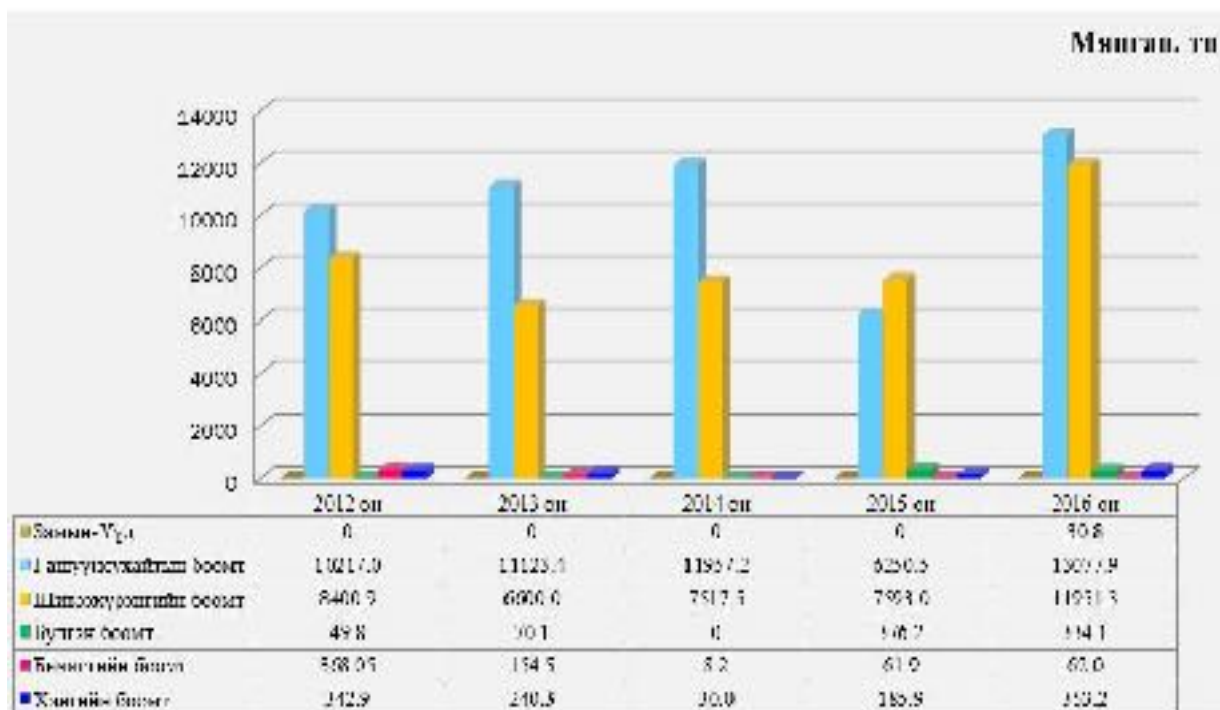
Зураг 2: 2013-2016 оны нүүрсний олборлолт, борлуулалт, экспортын харьцаа

⁵ Нүүрсний судалгааны хэлтсийн мэдээ.

⁶ <https://mrpam.gov.mn/article/99/>

Зураг 3: 2012-2016 онуудад хилийн боомтуудаар гарсан нүүрсний хэмжээ

Тайлбар: Хилийн боомтуудаар:

- 2012 онд 19,378.6 мян.тн;
- 2013 онд 18,188.3 мян.тн;
- 2014 онд 19,512.3 мян.тн;
- 2015 онд 14,467.5 мян.тн,
- 2016 онд 25,809.3 мян.тн нүүрс тус тус экспортод гарсан байна.

Салбарын мэргэжилтний өгсөн мэдээллээр⁷ нүүрсний экспортын хэмжээ нь Монгол Улсаас нүүрс импортлогч улс болох БНХАУ-ын нүүрсний эрэлт, худалдан авалтын бодлого зэргээс ихээхэн шалтгаалдаг байна.

Монгол банкнаас хийсэн судалгааны тайлангаас үзэхэд, Монгол Улсаас БНХАУ-д нийлүүлж буй нүүрсний дийлэнх хувийг түүхий нүүрс эзэлдэг⁸ бөгөөд энэ нь Монгол Улсын хилийн боомтуудын ойролцоох БНХАУ-ын нутаг дэвсгэрт нүүрс баяжуулах 20 гаруй үйлдвэр байдагтай холбоотой байна.

⁷ Ашигт малтмал, газрын тосны газрын Нүүрсний судалгааны хэлтсийн ахлах мэргэжилтэн. Энэхүү мэдээлэл-лавлагааг боловсруулах явцад өгсөн мэдээлэл.

⁸ Монгол банк. “Монгол Улсын нүүрсний экспортын судалгаа-II”. Судалгааны товхимол-7.2012 он. 235 дахь тал.

Эрх зүйн орчин: Нүүрс баяжуулах үйлдвэрлэлийн эрх зүйн орчны хувьд “Төрөөс эрдэс баялагийн салбарт баримтлах бодлого” гол эрх зүйн акт нь болж байна.

Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлогын баримт бичигт дурьдсанаар 2014, 2015 онуудад салбарын эрх зүйн орчныг сайжруулж, холбогдох дүрэм, журам, хөтөлбөр, төслийг боловсруулж, 2015 оноос хэрэгжүүлж эхлэхээр тусгасан байдаг. Үүний дагуу “Нүүрс” хөтөлбөр боловсруулах ажлын хэсэг ажиллаж, компаниуд, мэргэжлийн холбоодоос санал авсан байдаг. Гэвч энэ “Нүүрс хөтөлбөр”-ийн төслийн ажил зогссон байна.

2012 онд Засгийн газар иргэдийг хямд үнэтэй нүүрсээр хангахтай холбоотойгоор “Хөрөнгө гаргах тухай” А204 тогтоол баталсан боловч “Нүүрс” хөтөлбөр гэж нэрлэгдсэн энэ арга хэмжээ нь Багануурын нүүрсийг түлшинд ашиглаж, тоосонцор болон хүхрийн агууламжийг бууруулах зорилготой байсан ч түүхий нүүрсний хэрэглээг нэмэгдүүлсэн бөгөөд тус хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зогсоосон байна.

Иргэдийг хямд үнэтэй нүүрсээр хангах зорилготой ч түүхий нүүрсний хэрэглээг нэмэгдүүлсэн гэх энэ хөтөлбөр нь “Төрөөс эрдэс баялагийн салбарт баримтлах бодлого”-ыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор боловсруулж, санал авч байсан “Нүүрс” хөтөлбөр биш гэдгийг дурьдах нь зүйтэй юм.

Нүүрсний баяжуулах үйлдвэрлэлийн болон нүүрстэй холбогдуулан эрх бүхий байгууллагуудаас гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг доорх хүснэгтээс үзнэ үү.

Нүүрсний салбарын бодлого, эрх зүйн орчны лавлагаа мэдээлэл

Хүснэгт 2

	Баримт бичгийн нэр	Холбогдох зүйл, заалт
1	Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал <i>Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоол</i>	3.2.4.Эрчим хүч, эрдэс баялгийн салбарын бодлого 3.2.4.2.Эрчим хүчний дотоодын гол эх үүсвэр болох нүүрсийг импортыг орлох, экспортыг нэмэгдүүлэх, орон нутагт үйлдвэрлэлийг дэмжиж, ажлын байраар хангах зорилгоор өргөнөөр ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Байгаль орчинд сөрөг нөлөө багатай, хямд эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, 2020 он гэхэд нүүрс болон дотоодын бусад эх үүсвэрээр түлш, эрчим хүчний хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр бүрэн хангана. 3.4.3.Амьдрах орчны аюулгүй байдал 3.4.3.1.Иргэдийн амьдрах, ажиллах орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах нь хүний аюулгүй байдлыг баталгаажуулах чухал үндэс болно. 3.4.3.4.Томоохон хот, суурин газарт агаар, ус, хөрсний <u>бохирдлыг бууруулж</u> , ариун цэврийн байгууламжийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгоно.

2	Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030 <i>Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 19 дугаар тогтоол</i>	2.1.3.Аж үйлдвэрийн салбар Зорилт 1.Аж үйлдвэрийг дэвшилтэт техник, технологи, инновацид суурилсан хөгжүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх. I үе шат (2016-2020): Нийт экспортод боловсруулах үйлдвэрлэлийн эзлэх хувийн жинг 15 хувьд хүргэж, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний биржийн сүлжээг боловсронгуй болгож, дэвшилтэт технологид суурилсан экспортын чиглэлийн боловсруулах үйлдвэрлэлийн кластерыг хөгжүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлж, арьс шир, ноос, ноолуур зэрэг түүхий эдийн бүрэн боловсруулалтыг 60 хувьд хүргэх. II үе шат (2021-2025): Нийт экспортод боловсруулах үйлдвэрлэлийн эзлэх хувийн жинг 25 хувьд хүргэж, дэвшилтэт технологи, инновацид суурилсан экспортын баримжаатай боловсруулах үйлдвэрлэлийн кластерыг хөгжүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлж, арьс шир, ноос, ноолуур зэрэг түүхий эдийн бүрэн боловсруулалтыг 70 хувьд хүргэх. III үе шат (2026-2030): Бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи, инновацид суурилсан экспортын баримжаатай боловсруулах үйлдвэрлэлийн кластерыг хөгжүүлэх, арьс шир, ноос, ноолуур зэрэг түүхий эдийн бүрэн боловсруулалтыг 80 хувьд хүргэх.
---	--	---

3	Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого <i>Монгол Улсын Их Хурлын 2014 оны 18 дугаар тогтоол</i>	Хоёр.Эрдэс баялгийн салбарт баримтлах зарчим 2.1.2.олборлох, боловсруулах үйлдвэрлэлийн чиглэлд хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатай, орчин үеийн дэвшилтэт техник, технологи, инновацийг дэмжих; 3.3.Олборлох салбарын хүрээнд: 3.3.1.Монгол Улсын хөгжлийн цаашдын чиг хандлагатай уялдуулсан орчин үеийн, олон улсын стандартад нийцсэн, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах, экспортын чиг хандлагатай, аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, байгаль орчныг хамгаалах шаардлагыг хангасан, ил тод, хариуцлагатай уул уурхайн олборлох болон боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх бодлого баримтлах; 3.3.4.олборлолт, боловсруулалтын хэмжээг улс орны эдийн засаг, аж үйлдвэржилтийн нөхцөл байдал, гадаад, дотоод зах зээлийн цаашдын хэтийн төлөвтэй уялдуулан оновчтой төлөвлөх; 3.4.Боловсруулах салбарын хүрээнд: 3.4.1.боловсруулах салбарыг хөгжүүлэхдээ зах зээл дэх өрсөлдөх чадвар, үйлдвэрлэлд зарцуулагдах усны хэрэглээ болон үйлдвэрлэлээс гарах хорт хаягдал, хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл зэрэг хүчин зүйлийг цогцоор нь судалж, шийдвэр гаргах; 3.4.2.боловсруулах салбарын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох; 3.4.3.эрдэс баялгийн боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлж, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн боловсруулах үйлдвэрийг бодлогоор дэмжих; 3.4.4.нүүрс баяжуулах, кокс, химийн үйлдвэр байгуулах, нүүрсний ордод түшиглэсэн цахилгаан станц барих, хүрэн нүүрснээс утаагүй, шингэн түлш, хий, шатдаг занараас шингэн түлш гарган авах зэрэг төслийг дэмжих; 3.4.5.төрөөс боловсруулах үйлдвэрийг татвар, санхүүгийн бодлогоор дэмжиж, ашигт малтмалын боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлэх. Дөрөв.Эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх арга зам, үе шат, хүрэх үр дүн 4.1.Эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх арга зам: 4.1.1.Засгийн газар, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Засгийн газрын холбогдох агентлаг, аж ахуйн нэгж төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандартын дагуу төлөвлөгөө батлан, биелэлтийг зохион байгуулах; 4.1.2.Засгийн газар үйл ажиллагааныхаа хөтөлбөрийн хүрээнд төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлогыг бусад салбарын бодлоготой уялдуулж төлөвлөлт, бодлогын удирдамжаар хангах, зохицуулах, хяналт- шинжилгээ, үнэлгээ хийх, үр дүнг үнэлэх, хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах; 4.1.3.Засгийн газар төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого, стратегийг Монгол Улсын жил бүрийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон төсөв, төрийн мөнгөний бодлогод тусган төлөвлөж
---	---	--

4	Төрөөс эрчим хүчний талаар баримтлах бодлого батлах тухай 2015.06.19 Дугаар <u>63</u>	Хоёр.Төрөөс эрчим хүчний талаар баримтлах бодлогын алсын хараа, тэргүүлэх чиглэл, баримтлах тулгуур зарчим ...2.3.Төрөөс эрчим хүчний талаар баримтлах зорилго, зорилтыг тодорхойлоход дараах тулгуур зарчмыг баримталж байна: 2.3.1.улс орны эрчим хүчний найдвартай хангамж, аюулгүй байдлыг хангасан байх; 2.3.2.эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангасан байх; 2.3.3.иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлсэн байх; 2.3.4.байгаль орчинд ээлтэй байх; 2.3.5.үр ашиг, хэмнэлттэй байх; 2.3.6.шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, мэдлэгт суурилсан байх.
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛУУД (2000 оноос хойшхи)		
1	Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ батлах тухай Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт орших газрын тосны хайгуулын Нэмэгт-ҮІ, Борзон-ҮП гэрээт талбайн хэсэгт нүүрсний гаралтай метан хийтэй холбогдсон үйл ажиллагаа явуулах талаар Газрын тосны хэрэг эрхлэх газар, Канад Улсын “Сорм Кат Энержи Корпорэйшн” компанийн хооронд Батлагдсан огноо: 2004.05.05 Тогтоолын дугаар: 110	
2	Налайхын нүүрсийг хувиараа ашиглаж байгаа иргэдийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай Батлагдсан огноо: 2008.03.12 Тогтоолын дугаар: 89 Хүчингүй болсон огноо: 2013.02.02-ны өдрийн 43-р тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон	
3	Төмөр замын суурь бүтэц барих тусгай зөвшөөрөл олгох тухай Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сумын нутагт орших Ухаа худагийн нүүрсний орд газраас Гашуун сухайтын чиглэлд төмөр замын суурь бүтэц барих тусгай зөвшөөрөлийг энерги ресурс ХХК-д Батлагдсан огноо: 2008.06.18 Тогтоолын дугаар: 252	
4	Авто замын тухай /Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сумын нутаг дахь Ухаа худагийн нүүрсний орд газраас Гашуун сухайтын боомт хүртэлх хатуу хучилттай 245 км авто замыг өөрийн хөрөнгөөр барихыг “Говийн зам” ХХК-нд/ Батлагдсан огноо: 2010.03.31 Тогтоолын дугаар:	
5	Нүүрсний аюулгүйн нөөц бүрдүүлэх тухай Батлагдсан огноо: 2010.05.05	
6	Хөрөнгө гаргах тухай /иргэдийг хямд үнэтэй нүүрсээр хангах/ Батлагдсан огноо: 2012.12.22 Тогтоолын дугаар: А204	
7	Налайхын нүүрсний ордод хувиараа нүүрс олборлож байгаа иргэдийн аюулгүй ажиллагааг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Батлагдсан огноо: 2013.02.02 Тогтоолын дугаар: 43	
8	Төрийн өмчийн оролцоотой компани байгуулах тухай, Тавантолгойн нүүрсний орд газрыг түшиглэн барих цахилгаан станц Батлагдсан огноо: 2013.03.30 Тогтоолын дугаар: 129 Хүчингүй болсон огноо: 2013 оны 261 тогтоолоор 2 дахь заалтыг хүчингүйд тооцсон	

9	Тавантолгойн нүүрсний уурхайг түшиглэн гаалийн хяналтын бүс байгуулах ажлыг зохион байгуулах тухай Батлагдсан огноо: 2013.06.22 Тогтоолын дугаар: 225
10	Нүүрс шингэрүүлэх үйлдвэрийн төслийг хэрэгжүүлэх тухай Батлагдсан огноо: 2013.07.06 Тогтоолын дугаар: 246
11	Нүүрсний экспортыг дэмжих талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Батлагдсан огноо: 2013.08.16 Тогтоолын дугаар: 299
12	Төслийн нэгж байгуулах тухай /Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Синопек корпорацитай хамтран нүүрсийг хийжүүлэх технологи нэвтрүүлэх төслийг хэрэгжүүлэх ажлын бэлтгэл хангах үүрэг бүхий төслийн нэгж/ Батлагдсан огноо: 2014.03.07 Тогтоолын дугаар: 74
13	Төслийн нэгжийг санхүүжүүлэх тухай /Нүүрс хийжүүлэх технологи нэвтрүүлэх/ Батлагдсан огноо: 2014.03.28 Тогтоолын дугаар: 104

3.УЛААНБААТАР ХОТЫН ДЭД БҮТЦИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ АВТО ЗАМ, ДАВХАР ЗАМ, МЕТРО БАРИХ, ХӨГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН ТАЛААРХ ЛАВЛАГАА МЭДЭЭЛЭЛ

3.1. Өнөөгийн байдал: Сүүлийн 10 жилийн дотор нийслэлийн хүн ам 558,2 мянгаар өссөнөөс 56% нь механик өсөлт, 44% нь ердийн өсөлт байх бөгөөд Улаанбаатар хотын хүн ам энэ хугацаанд 437 мянгаар өссөн байна. Нийслэл хотын оршин суугчдын тоо богино хугацаанд асар хурдан нэмэгдэж, хүн амын хэт төвлөрөл үүссэнээс хот төлөвлөлтийн бодлого бүр мөсөн алдагдаж, түүнийг даган нийгэм, эдийн засгийн олон тулгамдсан асуудлыг бий болгосон байна.

Улаанбаатар хотын хөгжлийн тулгамдсан асуудлыг мэргэжлийн байгууллагууд дараах байдлаар томъёолсон байна:

- гэр хорооллын зохицуулалтгүй тэлэлт, зүй зохисгүй газар ашиглалт;
- хүрээлэн буй орчны доройтол, агаар, ус, хөрсний бохирдол;
- хотын санхүүжилтийн чадавх сул, институци ба хууль эрх зүйн орчин хангалтгүй;
- замын хөдөлгөөний түгжрэл;
- зохисгүй төвлөрөл;
- орон сууцны хүрэлцээ, амьдрах орчны нөхцөл муу;
- хот руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөн;
- инженерийн дэд бүтцийн хомсдол;
- хот байгуулалт, газрын харилцаа сул тогтолцоо зэрэг асуудлууд нөлөөлж байна.

Эдгээр тулгамдсан асуудлаас дэд бүтэц, авто замтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд эрх бүхий байгууллагуудаас дараах эрх зүйн актуудыг батлан гаргасан байна. Үүнд:

- “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал” УИХ-ын 2010 оны 48-р тогтоол;
- “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030” УИХ-ын 2016 оны 19-р тогтоол;
- “Монгол Улс Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр” УИХ-ын 2016 оны 45-р тогтоол;
- Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагчийн 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр;
- “Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр” УИХ-ын 2016 оны 71-р тогтоол;
- “Авто замын салбарын чадавхийг бэхжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр” УИХ-ын 2011 оны 258-р тогтоол;
- “Шинэ бүтээн байгуулалтын дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөр” УИХ-ын 2010 оны 36-р тогтоол;
- “Улаанбаатар хотыг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 он хүртэлх хөгжлийн чиг хандлага” УИХ-ын 2013 оны 23-р тогтоол;

- “Монгол улсын нийгмийг 2017 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл” УИХ-ын 2016 оны 70-р тогтоол;
- “Төрөөс хувийн хэвшлийн түншлэлийн талаар баримтлах бодлого” зэрэг болно. *(дэлгэрэнгүйг Хүснэгт3-аас үзнэ үү)*

Сүүлийн 10 жилд хотын автомашины тоо эрс нэмэгдэж, 215 мянган тээврийн хэрэгсэл, өдөр бүр хөдөлгөөнд оролцож, гол замаар зорчих дундаж хурд 20-30 км/ цаг болжээ. Судалгаагаар Улаанбаатар хот дотор иргэдийн нийт зорчих хөдөлгөөн 3,4 сая зорчилт/ өдөр болсоноос явганаар 30,6%, авто машинаар 24,2 %, таксигаар 9,2 %, автобусаар 33,4%, бусад тээврийн хэрэгслээр 2,6 % нь зорчдог гэсэн тооцоо гаргажээ.⁹

Хотын зам тээврийн сүлжээг сайжруулахын тулд нийт зорчих хөдөлгөөний дотор нийтийн тээврийн эзлэх хувийн жинг тасралтгүй нэмэгдүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд нийтийн тээврийн ашигтай хэлбэрийг хөгжүүлэх зорилтод тусгасан тусгай замын автобусны (BRT) замыг байгуулж, том оврын автобусны парк шинэчлэлийг хийж, шинэ чиглэлүүдийг нэмэхээр төлөвлөсөн байна. Мөн тээврийн сүлжээний төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, орчин үеийн техник технологийн ололтыг үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, одоо байгаа төмөр замыг хот дотор болон дагуул хот, тосгодыг холбосон нийтийн тээвэрт ашиглан, хөнгөн галт тэрэг нэвтрүүлэх, цаашид уг трассыг ашиглан Метро (LRT)–ны шугамыг барьж байгуулахаар төлөвлөсөн байна.

3.2.Тусгай замын автобус BRT

Тусгай замын автобус бол нийтийн тээврийн багтаамж ихтэй төрөл бөгөөд хурд, нэвтрэх чадварыг эрс нэмэгдүүлдэг давуу талтай гэж үзсэн учраас Улаанбаатарт BRT системийг нэвтрүүлж, автозамын 2-4 дүгээр эгнээг тусгаарлан зөвхөн нийтийн тээврийн хэрэгслийг явуулах юм бол уг тусгай замаар цагт 8000-25000 зорчигч тээвэрлэх хүчин чадал бүрдэнэ гэж мэргэжлийн байгууллагууд тооцоолжээ. Энхтайваны өргөн чөлөөгөөр нэгдүгээр эгнээгээр зөвхөн нийтийн тээврийн хэрэгсэл зорчих болгосон хэдий ч автобуснууд 10-15 км/ цагийн хурдтай л зорчдог байна. Тэгвэл тусгай замын автобусны сүлжээ ашиглалтад орох юм бол нийтийн тээврийн хэрэгсэл 40-45 км/цагийн хурдтай зорчих боломжтой болно гэсэн тооцоолол хийжээ. Өөрөөр хэлбэл Улаанбаатар хотын нийтийн тээврийн хэрэгслийн нэвтрэх чадвар, хурд 3-4 дахин нэмэгдэнэ гэсэн үг. Ингэснээр нийслэлчүүд авто замын түгжрэлгүй болно гэж үзэж байна.

Тусгай замын автобус нь дараах давуу шинж чанартай. Үүнд:

- автозамын голд хоёр чиглэлд зорчдог;
- төлбөрийн дэвшилтэт системтэй – смарт карт, цахим тасалбар гэх мэт;
- автобустайгаа нэг түвшний зорчигчийн хүлээлгийн тавцантай;
- өндөр настан, тэргэнцэртэй, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд шууд суух боломжтой;
- уулзваруудын гэрлэн дохио нь автобус ойртмогц автоматаар мэдэрч

⁹“Улаанбаатар хотыг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 он хүртэлх хөгжлийн чиг хандааг”

ногоон болж өөрчлөгддөг гэх мэт.

Энэхүү ьзэврийн хэрэгсэлийг дэлхийн том хотуудын нийтийн тээврийн үйлчилгээнд нэвтэрсэн шилдэг туршлага, оновчтой шийдэл, загвар гэж үзсэн учраас Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Азийн хөгжлийн банкттай хамтран “Улаанбаатар хотын тээврийн чадавхийг бэхжүүлэх” төсөл хэрэгжүүлж байна. Уг төслийн зардал нь 215,9 сая ам.доллар байх бөгөөд Улаанбаатар метрогоос 7 дахин хямд зардлаар түгжрэлийг эрс бууруулж чадахуйц ажил хийгдэнэ гэж тооцсон байна. Техникийн туслалцааны багийнхан Улаанбаатар хотод тусгай замын автобусны шугам сүлжээг хэрхэн барьж байгуулах талаар нарийвчилсан судалгаа хийж, техник эдийн засгийн үндэслэл, бүтээн байгуулалтын ажлын төлөвлөгөөг урьдчилсан байдлаар гаргасан байна.

Улаанбаатар хотын хувьд Энхтайваны өргөн чөлөөнд тусгай замын автобусны шугам барьж байгуулахаар төлөвлөсөн бөгөөд үүн дээр нэмж хөдөлгөөний нягтрал ихтэй Намъяанжүгийн гудамж, Их тойруу, Долоон буудлын эцэс зэрэг зарим гудамж, өргөн чөлөө рүү салаалуулан тусгай замын автобусны шугам тавих боломжтой гэж үзсэн байна. Азийн хөгжлийн банкнаас төлөвлөж байгаагаар тусгай замын автобусны сүлжээг гурван хэсэг болгон хувааж, эхний хэсгийг ирэх 2018 онд, дараагийн хэсгийг 2019 он, гурав дахийг нь 2020 онд ашиглалтад оруулах юм байна¹⁰.

3.3.Улаанбаатар метро

Японы олон улсын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг - ЖАЙКА (JICA) энэхүү төслийн техник эдийн засгийн үндэслэл тооцоог 2013 оны 5 сард хийж дуусгасан байдаг. Толгойтоос Амгалан хүртэл 17,6 км урт, нийтдээ 14 буудал бүхий өглөөний 6 цагаас үдшийн 11 хүртэл 9 минут тутамд явуулахаар тооцсон байна. Улаанбаатар метрог барихад 1,5 тэрбум ам.доллар хэрэгтэй. Үүнийг өнөөгийн ханшаар Монгол төгрөгт шилжүүлбэл 2,8 их наяд төгрөг болж байна. Үүнийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хийхээр төлөвлөжээ. Өөрөөр хэлбэл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар метро барьсаны дараагаар төр өөрөө, эсхүл метрогоор зорчиж буй зорчигчдийн тасалбараар энэхүү 2,8 их наяд төгрөгийг эргүүлж төлөхөөр тооцсон байна.

3.4.Рейлбус¹¹

Анх 1930-аад онд анхны загварыг гаргаж байжээ. Тогтмол хэрэглэгддэггүй төмөр замын дэд бүтцийг ашиглан зорчигч тээвэрлэдэгээрээ онцлогтой юм. Улаанбаатар Төмөр Зам нийгэмлэг уг үйлчилгээг Оросын Метро вагон үйлдвэрт үйлдвэрлэсэн РА-2 загварын дизель түлшээр ажилладаг рейлбусуудыг 2014 оны 5 сард авчирч, 6 сараас Улаанбаатар хотод үйлчилж эхэлсэн байна. Гэвч тус үйлчилгээг одоогоор түг зогсоосон бөгөөд Улаанбаатар-Дархан чиглэлд уг рейлбусуудыг хэрэглэхээр болсон байна. Тус үйлчилгээг зогсоох болсон учир нь “Улаанбаатарчууд гэр, ажлаасаа гараад хэрхэн рейлбусанд суух нь ойлгомжгүй, бүр боломжгүй байсан. Буудлуудын байршил, цагийн хуваарийн мэдээлэл нь

¹⁰“Монголын Ухаалаг Хөгжил ТББ”-ын тэргүүн, судлаач, тээвэр төлөвлөлтийн магистр Г.Бат-Эрдэнэ

¹¹ <http://www.ikon.mn/n/byh>

тодорхойгүй, олон нийтэд хүртээмжгүй байсан байна. Хэрэв бүх буудлууд руу олны сайн мэдэх газруудаас хэрхэн очих тал дээр ажилласан бол рейлбус (маш бага зардлаар) өнөөдөр түгжрэлийг сааруулахад нэмрээ оруулж чадах байсан” гэж тээвэр төлөвлөлтийн судлаач дүгнэсэн байна.

3.5.Зам, тээврийн дэд бүтцийн эрх зүйн орчин

Салбарын үндсэн зохицуулалт нь “Авто замын тухай” хууль бөгөөд тус хуулиар Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үндэсний авто замын сүлжээ төлөвлөх, авто зам, замын байгууламж барих, санхүүжүүлэх, тэдгээрийг өмчлөх, эзэмших, ашиглах, арчлах, засварлах, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулж байна. Хуулийн 5-р зүйлд төрөөс үндэсний авто замын сүлжээг хөгжүүлэхэд баримтлах зарчмыг тодорхойлсон. Үүнд:

5.1.1.үндэсний авто замын сүлжээг хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөгөөтэй уялдуулан хөгжүүлэх;

5.1.2.авто зам, замын байгууламжийг эрх бүхий байгууллагаас батлагдсан стандарт, норм, нормативын дагуу барьж байгуулах;

5.1.3.авто зам барих, эзэмших, ашиглах, арчлах, хамгаалах, засварлах үеийн үйл ажиллагаа нь хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байх;

5.1.4.үндэсний авто замын сүлжээг хөгжүүлэх, ашиглах удирдлагын нэгдмэл бүтэц, тогтолцоотой байх хэмээн тусгажээ.

Мөн 2014 онд Засгийн газраас санаачлан боловсруулсан **“Авто замын тээврийн салбарт төрөөс баримтлах бодлого”**-ын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн барьсан ч батлагдаагүй байна.

“Улаанбаатар хотын эдийн засаг, нийгмийг 2017 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”-ийн төслийг холбогдох эрх зүйн баримт бичигт тусгасан зорилт, арга хэмжээ болон салбарын хөгжлийн бодлогын баримт бичиг, нийслэлийн хэрэгжүүлэгч агентлагаас ирүүлсэн саналд үндэслэн, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт болон бусад хөрөнгийн эх үүсвэртэй уялдуулан боловсруулсан байна.

Мөн, Улаанбаатар хотын авто замын сүлжээг хөгжүүлэх бодлогын баримт бичиг болох мастер төлөвлөгөөг боловсруулж байна. Мастер төлөвлөгөөний зорилго нь хотын газар ашиглалт, авто зам, тээврийн төлөвлөлтийг цогцоор нь авч үзсэнээр зорчигчдын хувьд зорчих хөдөлгөөн, үйлчилгээний хүртээмж, аюулгүй байдлыг дээд зэргээр хангахад оршино. Мастер төлөвлөгөөний зорилтыг хангахын тулд дараах зорилтуудыг тавьсан¹². Үүнд:

- Улаанбаатар хот, хот орчмын нутаг дэвсгэрийн авто замын сүлжээг хүртээмжтэй, нийгэм эдийн засгийн үр өгөөжтэй төлөвлөж, авто замын түгжрэлийг бууруулна.
- Замын хөдөлгөөний менежментийг хотын нийт нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд хүртээмжтэй, боловсронгуй болгоно.
- Хотын авто зам, тээврийн сүлжээ төлөвлөлт, хөдөлгөөний менежментийн үр өгөөжийг дээшлүүлэх зорилгоор гүүр, гүүрийн байгууламж, далан

¹² Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газраас ирсэн бичгээс

сувгийг оновчтой төлөвлөнө.

- Эрэлтэнд суурилсан хүртээмжтэй нийтийн тээврийн сүлжээтэй болох.
- Ачаа тээвэр, логиستيкийн зөв менежментэй болох.
- Тээврийн хэрэгсэлийн хүртээмжтэй зогсоолтой байх зэрэг зорилтууд болно.

**Зам, тээврийн дэд бүтцийн талаарх бодлого, эрх зүйн
орчны лавлагаа мэдээлэл**

/Хүснэгт 3/

	Баримт бичгийн нэр	Холбогдох зүйл заалт
1	Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал <i>(УИХ-ын 2010 оны 07-р сарын 15-ны өдрийн 48-р тогтоол)</i> <i>Эх сурвалж; www.nsc.gov.mn</i>	3.4.3.2. Нийслэлийн хүн амын төвлөрлийг тархаан байршуулах зорилгоор дагуул хотуудыг төлөвлөж, нийслэл орчмын бүс нутгийг өндөр хурдны авто зам, эрчим хүч, инженерийн барилга байгууламжаар найдвартай хангаж холбоно. 3.6.2.1. Мэдээлэл, мэдээллийн орчин, түүний дэд бүтцэд хууль бусаар нөлөөлөх, өөрчлөх үйлчлэлээс хамгаалснаар мэдээллийн бүрэн бүтэн байдал хангагдана. 3.6.2.5. Цахим мэдээллийн бүрэн бүтэн байдлыг хангахын тулд тоон гарын үсгийн нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх, сүлжээ, систем, веб сайтын эмзэг байдлыг бууруулах, адилтган таних бат бэх систем, хортой кодоос хамгаалах удирдлага, өөрчлөлтийн удирдлагыг нэвтрүүлэх замаар дэд бүтэц, харилцаа холбоо, дамжуулалт, хандалтын нууцлал, хамгаалалтыг бүрдүүлнэ. 3.6.3.4. Харилцаа холбооны шугам, сувгаас мэдээлэл алдагдах, гадагш урсахаас урьдчилан сэргийлэх, төрийн сүлжээ, өгөгдөл солилцооны хамгаалагдсан дэд бүтцийг байгуулах, утасгүй холбооны аюулгүй байдлыг хангана. 3.6.3.6. Төрийн байгууллага, онц чухал дэд бүтцийн объектын цахим өгөгдлийг дамжуулах, хадгалахдаа шифрлэлт, тоон гарын үсэг, аюулгүй холболт ашиглана. 3.6.4.1. Хуулиар хориглоогүй мэдээллийг чөлөөтэй хайх, олж авах, үүсгэх, дамжуулах, түгээх эрх, эрх чөлөөг хангах, мэдээллийн дэд бүтэц, түүний бүрдэл хэсэг, үйлчилгээнд чөлөөтэй хандах боломжийг бүрдүүлснээр мэдээллийн хүртээмжтэй байдал хангагдана. 3.6.4.4. Нийгэмд мэдээллийг хүртээмжтэй, түргэн, шуурхай хүргэх мэдээллийн хэрэгсэл, дэд бүтцийн хөгжлийг дэмжиж найдвартай ажиллагааг хангана. 3.6.4.6. Үндэсний мэдээллийн дэд бүтцийн бэлэн байдал, халдлагыг сөрөн зогсох, даван гарах чадварыг бий болгож, тасралтгүй ажиллагааг хангах, сэргээн ажиллуулах төлөвлөлтийг хэвшүүлж, сүлжээний хяналт шинжилгээ, анхааруулгын төв байгуулж, компьютерын онцгой байдлын үед хариу үйлдэл хийх үндэсний тогтолцоог дэмжин хөгжүүлнэ.

2	Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал, 2030 (УИХ-ын 2016 оны 02-р сарын 05 ны өдрийн 19-р тогтоол) Эх сурвалж: www.legalinfo.mn	<u>2.1.Эдийн засгийн тогтвортой хөгжил</u> Эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хангахын тулд макро эдийн засгийн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлж, эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлнэ. Хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэр, түүний дотор хөнгөн, хүнс, барилгын материал, зэс боловсруулах, нүүрс, нефть-хими, хар төмөрлөгийн үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, уул уурхайн олборлох салбарын хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол өгч, эрчим хүч, дэд бүтцийн салбарыг түрүүлж хөгжүүлнэ. <u>2.1.5.Дэд бүтцийн салбар</u> Зорилт 1.Эрчим хүчний хэрэгцээг дотоодын найдвартай, тогтвортой эх үүсвэрээр бүрэн хангаж, цахилгаан эрчим хүч экспортолно. I үе шат (2016-2020): Эрчим хүчний хэрэгцээнийхээ 85 хувийг дотоодын эх үүсвэрээр хангах. II үе шат (2021-2025): Эрчим хүчний хэрэгцээнийхээ 90 хувийг дотоодын эх үүсвэрээр хангах. III үе шат (2026-2030): Эрчим хүчний хэрэгцээг дотоодын эх үүсвэрээр бүрэн хангаж, цахилгаан эрчим хүчний экспортлогч орон болох. Зорилт 3. Эдийн засгийн өсөлтийг хангах зам, тээвэр, ложистикийн сүлжээг хөгжүүлнэ. I үе шат (2016-2020): Замын-Үүд, Хөшигийн хөндий, Алтанбулагт тээвэр ложистикийн төв байгуулж, олон улсын болон улсын чанартай авто замын сүлжээн дэх хатуу хучилттай авто замын уртыг 1600 км-ээр нэмэгдүүлж, Ухаа худаг– Гашуун сухайт чиглэлийн төмөр замыг барьж ашиглах, Эрдэнэт–Овоот, Богд хаан төмөр замыг барьж байгуулах ажлыг эхлүүлэх, дамжин өнгөрөх тээврийг хөгжүүлэх. II үе шат (2021-2025): Хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэр, уул уурхайн салбарт түшиглэсэн тээвэр ложистикийн төвүүдийг барьж ашиглалтад оруулах, тээврийн шинэ төрлүүдийг хөгжүүлэх, улсын чанартай авто замын сүлжээн дэх хатуу хучилттай авто замын уртыг 800 км-ээр нэмэгдүүлж, Эрдэнэт–Овоот, Богд хаан төмөр замыг барьж дуусгах, бүсүүдийн төмөр замыг барьж байгуулах ажлыг эхлүүлэх. III үе шат (2026-2030): Тээвэр ложистикийн шинэ төвүүдийг хөгжүүлж, улсын болон олон улсын чанартай авто замын уртыг 470 км-ээр нэмэгдүүлж, бүсүүдийн төмөр замыг барьж дуусгах. Зорилт 6.Хот, суурин газрын бие даасан байдлыг хөгжүүлж, хот байгуулалтын томоохон төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн зам харилцаа, инженерийн дэд бүтцийг барьж байгуулах, иргэдийн амьдрах эрүүл, аюулгүй, тохилог орчныг бүрдүүлэх, дэлхийн жишигт нийцсэн ногоон хөгжлийн чиг баримжаагаар хот байгуулалтыг тогтвортой хөгжүүлнэ. I үе шат (2016-2020): Хот байгуулалтын ногоон хөгжлийн стандартыг боловсруулж, ногоон хөгжлийн загварт нийцсэн дэд бүтцийг бий болгох, Улаанбаатар хот болон бусад хот, сууринг дахин төлөвлөх, барилгын дулааны алдагдлыг 20 хувиар бууруулах. II үе шат (2021-2025): Хот байгуулалтын ногоон хөгжлийн стандартыг нутагшуулан, ногоон хөгжлийн загварт нийцсэн дэд бүтцийг хот, суурин газруудад хөгжүүлэх, барилгын дулааны алдагдлыг 25 хувиар бууруулах. III үе шат (2026-2030): Хот байгуулалтын ногоон хөгжлийн стандартыг нутагшуулан, олон улсын стандартад нийцсэн эрүүл, аюулгүй, тохилог орчныг бүрдүүлсэн хот, суурин газруудыг хөгжүүлэх, барилгын дулааны алдагдлыг 40 хувиар бууруулах. <u>2.1.7.Бизнесийн таатай орчин</u> Зорилт 1.Худалдаа, үйлчилгээг хөнгөвчлөх, экспорт, импортын барааны тээвэрлэлтийн ложистик сүлжээг хөгжүүлэх, тусгай зөвшөөрөл олгох тогтолцоог хялбаршуулах, татвар төлөлтийн болон улсын бүртгэлийн тогтолцоог цахимжуулж, боловсронгуй болгон бизнес эрхлэлтийн орчныг төгөлдөршүүлнэ. I үе шат (2016-2020): Худалдаа, үйлчилгээний дэд бүтцийг хөгжүүлэх, чанарыг сайжруулах, хилийн боомт дахь байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулан, хялбаршуулж гадаад худалдаанд /экспортын/ зарцуулж буй хугацааг дунджаар 25 хоног болгон бууруулж, худалдааны өртөг, зардлыг хямдруулах. II үе шат (2021-2025): Тусгай зөвшөөрөл олгох тогтолцоог
---	---	--

3	Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр (Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 09-р сарын 09 ны өдрийн 45 дугаар тогтоол) Эх сурвалж www.legalinfo.mn	Дэд бүтцийн салбарын хүрээнд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ: 2.86.Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлнэ. 2.87.Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан “Гудамж”, “Дугуйн зам” дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ. 2.89.Улаанбаатар хот болон томоохон хотуудыг дахин төлөвлөж, хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд барилга байгууламжийг шинэчлэх, гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, агаарын бохирдлыг бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. 2.93.Нийтийн аж ахуйн талаар төрөөс баримтлах нэгдсэн бодлогыг хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Зам тээврийн салбарын чиглэлээр: Эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн, нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай үйлчилгээ үзүүлэх зам, тээвэр, ложистикийн сүлжээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ. 2.111.Олон улс, хот хоорондын болон орон нутгийн чанартай авто замын сүлжээн дэх хатуу хучилттай авто замын сүлжээг өргөтгөж, бүх аймгийн төвийг нийслэл хоттой хатуу хучилттай авто замаар холбож дуусгах, Мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн хэсгийг үргэлжлүүлнэ. 2.112.“Тавантолгой-Гашуун сухайт”, “Хөөт-Бичигт” чиглэлийн төмөр замыг барьж ашиглалтад оруулна. 2.113.“Тавантолгой-Гашуун сухайт” чиглэлийн төмөр замаас Оюутолгойн салбар төмөр зам, “Шивээ хүрэн-Сэхэ” чиглэлийн боомтын төмөр замыг барьж дуусгана. 2.114.“Зүүнбаян-Ханги” чиглэлийн төмөр замын барилгын ажлыг эхлүүлнэ. 2.115.Улаанбаатар төмөр замын техникийн шинэчлэлт хийж нэвтрүүлэх чадварыг нэмэгдүүлж, “Богд Хан” төмөр замыг барьж байгуулах ажлыг эхлүүлнэ. 2.116.“Эрдэнэт-Овоот” чиглэлийн төмөр замыг барьж байгуулах ажлыг эхлүүлнэ. 2.117.Үндэсний болон олон улсын тээвэр, ложистикийн сүлжээг хөгжүүлж, “Хөшиг”-ийн хөндийд холимог тээвэр ложистикийн төв байгуулна. 2.118.Төрөөс агаарын тээврийн салбарт баримтлах бодлогод тулгуурлан орон нутгийн болон олон улсын нислэгийн тоог нэмэгдүүлэх, өрсөлдөөнийг дэмжих замаар тус салбарт үнэ тарифыг бууруулна. 2.119.Жижиг нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний зах зээлийг хөгжүүлж, гамшгаас хамгаалах, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрүүл мэндийн түргэн тусламжийн үйлчилгээ, иргэний агаарын тээвэр, аялал жуулчлалын чиглэлээр ашиглана. 2.220.Тээврийн салбарын олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлж, бүс нутгийн дэд бүтэц, тээврийн интеграцид нэгдэн орох замаар дамжин өнгөрөх тээврийг хөгжүүлнэ. 2.221.Далайн тээвэр, хөлөг онгоцны бүртгэлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, дотоодын гол, мөрөн нууруудад байгаль орчинд ээлтэй аялал жуулчлалын аюулгүй усан замын тээврийг хөгжүүлнэ. 2.222.Эрэлтэд нийцсэн, хүрээлэн байгаа орчинд ээлтэй тээврийн ухаалаг систем нэвтрүүлнэ. 2.223.Улаанбаатар хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан автозамын сүлжээг сайжруулах зорилгоор Баянзүрх, Яармаг, Сонсголонгийн гүүр болон Улаанбаатар-Налайх чиглэлийн автозамыг шинээр барина. 2.224.Улаанбаатар хотын автозамын ачааллыг бууруулах, түгжрэлийг багасгах зорилгоор гүүрэн гарцуудыг шинээр байгуулан, тусгай замын автобус /BRT/-ыг нийтийн тээврийн үйлчилгээнд шинээр нэвтрүүлнэ. 2.225.Автозамын засвар арчлалтын хугацааг уртасгах, чанарыг сайжруулах, хөрөнгийн эх үүсвэрийг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
---	---	---

4	Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагчийн 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр <i>(Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2016 оны 9-р сарын 29-ны өдрийн 3/08 тогтоол)</i> Эх сурвалж: www.ulaanbaatar.mn	<u>Хот байгуулалт, дэд бүтэц</u> Нийслэлийн ирээдүйн хөгжлийг хангасан дэд бүтцийг хөгжүүлж, иргэдийн амьдрах таатай орчинг бүрдүүлэхэд хот байгуулалтын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ. Улаанбаатар хотод сэргээгдэх болон эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг бий болгож, газар зохион байгуулалтыг шинэчилж, дэд бүтцийн салбарт шинжлэх ухаанд суурилсан, ухаалаг шийдэл бүхий шинэ техник, технологи нутагшуулна. <u>2.1 Эрх зүйн орчныг шинээр бүрдүүлнэ.</u> 2.1.1. Улаанбаатар хотын бүсчлэлийн тухай хууль, дүрэм боловсруулж хэрэгжүүлнэ. 2.1.2. Хотын дэд бүтцийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчин, норм нормативын баримт бичгийг олон улсын жишигт нийцүүлэн боловсруулна. <u>2.2 Ухаалаг төлөвлөлт, ил тод газрын харилцаа</u> 2.2.1. Хотын инженерийн шугам сүлжээ, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээний мастер төлөвлөгөө боловсруулна. 2.2.2. Улаанбаатар хотыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулна. 2.2.5. Хөшигийн хөндийн нисэх онгоцны шинэ буудлын орчимд “Аэро сити” хот байгуулна. <u>2.4. Найдвартай дэд бүтэц, хөгжлийн тулгуур</u> Эрчим хүчний хангамжийг сайжруулна. 2.4.1. Цахилгаан станцуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, хотын дулаан, цахилгаан хангамжийн тогтвортой, найдвартай байдлыг сайжруулна. 2.4.2. Улаанбаатар хотын гэр хороолол, дагуул хотууд, шинэ бүтээн байгуулалтын бүсүүдэд эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр барьж байгуулна. 2.4.11. Сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг Улаанбаатар хотын суурин газарт барьж, зохистой харьцаагаар хөгжүүлнэ. <u>2.5 Түгжрэлгүй гудамж - Бүхимдалгүй хот</u> Автозам, замын байгууламжид өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ. 2.5.1. Нийслэлийн Авто замын сүлжээг хөгжүүлэх дунд, урт хугацааны мастер төлөвлөгөө боловсруулна. 2.5.2. Хөшигийн хөндийн хурдны зам барьж, Туулын хурдны зам барих ажлыг эхлүүлнэ. 2.5.3. Төмөр замтай огтлолцсон зам, уулзварт томоохон гүүрэн гарц барих ажлыг эхлүүлнэ. 2.5.4. Төмөр замаар тусгаарлагдсан гудамж, замуудыг холбосон нүхэн гарцуудыг шинээр барина. 2.5.5. Гол гудамж, замуудын хөдөлгөөн нэвтрүүлэх чадварыг сайжруулж, Баруун, Зүүн 4 замын уулзварт олон түвшний огтлолцол байгуулна. 2.5.6. “Гадна тойруу”, “Баруун тойруу” авто замын сүлжээг барих ажлыг эхлүүлнэ. 2.5.7. Авто замын сүлжээний хэвтээ болон босоо тэнхлэгийн зэрэгцээ замуудыг нэмэгдүүлж, гол болон туслах гудамж замууд болон тэдгээрийг холбосон авто замуудыг шинээр барина. 2.5.8. Авто замын сүлжээний техник ашиглалтын түвшинг сайжруулж, гол болон туслах гудамж замуудыг өргөтгөн шинэчлэнэ. 2.5.9. Явган хүнд зориулсан нүхэн болон гүүрэн гарцуудыг барина. 2.5.10. Баянзүрх, Яармаг, Сонсголонгийн гүүр болон Улаанбаатар-Налайх чиглэлийн авто замыг өргөтгөн шинэчлэнэ. 2.5.11. Явган явах, дугуйгаар зорчих орон зайг нэмэгдүүлэх үүднээс “Гудамж”, “Дугуйн зам” дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. 2.5.12. Орон сууцны хороолол, нийтийн үйлчилгээний төвүүдийн дэргэд газар дээрх, доорх болон давхар зогсоол барьж, авто зогсоолыг хоёр дахин нэмэгдүүлнэ. <u>Нийтийн тээврийг шинэ шатанд гаргана.</u> 2.5.13. Нийтийн тээврийн үр өгөөжийг дээшлүүлэх мастер төлөвлөгөө шинээр боловсруулна. 2.5.14. Улаанбаатар хотод ачаа тээврийн ложистикийн төвийн шинэ гарцуудыг /терминаль/ барина. 2.5.15. Автозамын ачааллыг бууруулах, түгжрэлийг багасгах зорилгоор тусгай замын автобус /BRT/-ыг нийтийн тээврийн үйлчилгээнд шинээр нэвтрүүлнэ.
---	--	---

5	Төрөөс хувийн хэвшлийн түншлэл талаар баримтлах бодлого <i>УИХ-ын 2009 оны 10-р сарын 15-ны өдрийн 64-р тогтоол, (2012 оны 8-р сарын 17 ны өдрийн 16-р тогтоолоор өөрчлөлт орсон)</i> <i>Эх сурвалж; www.legalinfo.mn</i>	Нэг. Нийтлэг үндэслэл 1.2.Түншлэлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого /цаашид" бодлого" гэх/ нь дэд бүтцийн болон нийгмийн суурь үйлчилгээг нийтэд үзүүлэх, Засгийн газраас тэргүүлэх ач холбогдол өгч байгаа төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд төр, хувийн хэвшил хамтран ажиллах, төрийн тодорхой чиг үүргийг хувийн хэвшлийн этгээдээр гүйцэтгүүлэх замаар эдгээр салбар дахь төрийн оролцоог оновчтой болгох, суурь үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах, төсвийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэнэ. 1.3.Бодлогын зорилт нь: 1.3.2.дэд бүтцийн болон нийгмийн суурь үйлчилгээний салбарт хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг татах, нэгдсэн төсвийн үр ашгийг дээшлүүлэх, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжсэн эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэх; 1.3.3.дэд бүтцийн болон нийгмийн суурь үйлчилгээний салбарт хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлж, чанар, хүртээмжийг сайжруулах замаар түншлэл, итгэлцэл, хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд оршино. 5.Түншлэлийн талууд 5.5.2.өөрийн мэдэлд байгаа дэд бүтцийн байгууламжийг хувийн хэвшлийн этгээдэд концессын гэрээний үндсэн дээр эзэмшүүлэх, ашиглуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх; б/дэд бүтцийн үйлчилгээний тариф тухайн үйлчилгээг үзүүлэхэд гарч байгаа зардлаас бага байвал үйл ажиллагааны үр дүнд үндэслэн ажлын хөлс, төлбөр төлөх; 5.6.5.дэд бүтцийн салбарын түншлэлд оролцогч нь тухайн салбарт техник, технологийн шинэчлэл хийх.
6	Эдийн засгийн сэргээх хөтөлбөр <i>(УИХ-ын 2016 оны 11-р сарын 24-ны өдрийн 71-р тогтоол)</i> <i>Эх сурвалж; www.legalinfo.mn</i>	2.2.Бодит салбарын өсөлтийг дэмжих томоохон төслүүдийг эхлүүлж, дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын ажлыг эрчимжүүлэх: 2.2.1.Таван толгойн бүлэг ордыг ашиглах, Таван толгойн 450 МВТ-ын цахилгаан станц, Гацууртын алтны орд, Дулааны III цахилгаан станцын 250 МВТ-ын өргөтгөл, Чойбалсангийн ДЦС-ын 50 МВТ-ын өргөтгөл зэрэг төслүүдийг хэрэгжүүлэх; 2.2.2.Таван толгой-Гашуун сухайт, Нарийн сухайт-Шивээхүрэн, Зүүнбаян-Ханги, Эрдэнэт-Овоот, Хөөт-Бичигт чиглэлийн төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажлыг дэмжиж, Богд хан төмөр замын барилгын ажлыг эхлүүлэх; 2.2.3.Эрчим хүчний салбарын тасралтгүй, найдвартай ажиллагааг хангах хүрээнд цахилгаан станц, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станцуудыг шинээр барих, өргөтгөх ажлыг хэрэгжүүлэх; 2.2.4.Томоохон үйлдвэрлэл дагасан жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн хөгжлийг дэмжиж, төрөлжсөн кластерыг бий болгох замаар өрхийн амьжиргааг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; 2.2.5.Хөшгийн хөндийд баригдаж байгаа Олон Улсын нисэх онгоцны шинэ буудлыг даган бий болох хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд тодотгол хийж, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулж, шинэ хотын бүтээн байгуулалтыг эхлүүлэх.

7	Авто замын салбарын чадавхийг бэхжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр (УИХ-ын 2011 оны 258-р тогтоол) Эх сурвалж: www.legalinfo.mn	2.Хөтөлбөрийн зорилго. Монгол Улсын авто замын сүлжээг хөгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрүүдийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, авто замын чанар, ашиглалтын бэлэн байдлыг хангаж чадахуйц орчин үеийн шаардлага хангасан, олон улсын түвшинд хүрсэн салбарын чадавхи бүрдүүлэхэд оршино. 3.Хөтөлбөрийн зорилт. Хөтөлбөрийн зорилгыг дараахь зорилтуудыг дэвшүүлснээр хэрэгжүүлнэ. 3.1. Авто замын салбарын үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, салбарын хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлэх; 3.2.Авто замын сүлжээний ашиглалтын бэлэн байдлыг хангах; 3.3.Авто замын салбарын хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг дээшлүүлэх; 3.4.Авто замын салбарын байгууллагуудыг бэхжүүлэх. Зорилт 2. Авто замын сүлжээний ашиглалтын бэлэн байдлыг хангах. 8.1.Авто замын засвар арчлалтын менежментийг боловсронгуй болгох 8.1.1.улсын болон нийслэл, орон нутгийн авто замын засвар арчлалтын төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх, шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх. Одоо ашиглагдаж байгаа авто замын дийлэнх хувь нь их засвар хийх хугацаа өнгөрч ашиглалтын бэлэн байдлыг хангахгүй болсон байдалд судалгаа хийж дунд болон их засвар хийх төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлэх. Улсын чанартай болон нийслэлийн хатуу хучилттай авто замд ээлжит болон их засварыг төлөвлөгөөний дагуу жил тутам хийж хэвшүүлэх; 8.1.7.нийслэлийн авто замын урсгал засварын ажлыг гүйцэтгэж байгаа одоогийн зохион байгуулалт, арга хэлбэрийг боловсронгуй болгох. Нийслэлийн авто замын арчлалтын ажлыг дүүргийн тохижилт үйлчилгээний компаниуд, засварын ажлыг тендерт шалгарсан компаниуд гүйцэтгэж байгаа байдлыг өөрчилж засвар арчлалтын ажлыг байнга хариуцдаг тодорхой байгууллагатай болох. Зорилт 3.Авто замын салбарын хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг дээшлүүлэх. 9.1.Замын барилгын ажлын хөрөнгө оруулалтыг нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэн төлөвлөлт хийж хэвшүүлэх. "Авто замын сүлжээг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх" ерөнхий төлөвлөгөө, "Мянганы зам" төсөл, "Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого", "Шинэ бүтээн байгуулалт" хөтөлбөр зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд авто замын талаар дэвшүүлсэн зорилтыг хэрэгжүүлэх. 9.1.1.авто замын мастер төлөвлөгөөг бүс нутаг, уул уурхай, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуйн хөгжлийн бодлоготой уялдуулан шинэчлэх. Төрөөс баримталж байгаа бүс нутаг, уул уурхай, аялал жуулчлалын хөгжлийн бодлогод гарч байгаа өөрчлөлттэй уялдуулан Авто замын сүлжээг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөөг шинэчлэх; 9.1.2.төрөөс баримталж байгаа хөгжлийн бодлого, хэтийн төлөвлөгөөг үндэслэн салбарын хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны болон жилийн төлөвлөгөө боловсруулах. Зорилт 4. Авто замын салбарын байгууллагуудыг бэхжүүлэх.
---	---	--

8	Шинэ бүтээн байгуулалт дунд хугацааны хөтөлбөр (УИХ-ын 2010 оны 06-р сарын 25-ны өдрийн 36-р тогтоол) Эх сурвалж www.legalinfo.mn	4.1.1.Хот байгуулалт, төлөвлөлтийн чиглэлээр: 4.1.1.1.хүн амын нутагшилт, суурьшлын зохистой тогтолцоонд тулгуурлан хот байгуулалтын оновчтой бодлого хэрэгжүүлэх замаар хот, суурины газар ашиглалтыг сайжруулж, эрчим хүч, авто зам, инженерийн дэд бүтцийг шинэ түвшинд хөгжүүлэх; 4.1.1.2. Улаанбаатар хот, бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвүүдийн 2030 он хүртэлх хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэх болон шинээр төлөвлөх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх; 4.1.1.3. хот байгуулалт, төлөвлөлтийн эрх зүйн орчныг олон улсын жишигт нийцүүлэн боловсронгуй болгох; 4.1.1.4. хот, суурины газар ашиглалт, түүний олголтыг бодлогоор зохицуулах, гэр хорооллыг оршин суугчдынх нь оролцоотойгоор орон сууцны хороолол болгон хөгжүүлэх; 4.1.1.5. уул уурхайг түшиглэсэн хот, сууриныг хөгжүүлэх. 4.4.2.Дэд бүтцийн зорилтын хүрээнд: 4.4.2.1.шинээр болон шинэчлэн баригдах суурин газар, орон сууцны цогцолбор хорооллыг байгаль орчинд ээлтэй, бие даасан дулаан, цэвэр, бохир усны инженерийн дэд бүтцийн хамтаар бүтээн байгуулах; 4.4.2.2.суурин газар болон орон сууцны цогцолбор хорооллуудын эрчим хүчний хангамжийн тодорхой хэсгийг тухайн нөхцөлд тохирсон сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрээр хангах замаар хүрээлэн байгаа орчинд сөрөг нөлөөгүй, эдийн засгийн үр ашигтай хэлбэрт шилжүүлэх; 4.4.2.3.эрчим хүчний 5 дахь эх үүсвэрийг барьж ашиглалтад оруулах; 4.4.2.4.Улаанбаатар хотод цахилгааны 110 кВт-н "Их тойруу" цагираг шугам сүлжээ байгуулах; 4.4.2.5.Улаанбаатар хотын "Дулааны цахилгаан станц-3" ТӨХК, "Дулааны цахилгаан станц-4" ТӨХК-ийн үйлдвэрийн уурын нөөцийг дулаан үйлдвэрлэх зориулалтаар ашиглах, Буянт-Ухаа, 7, 14 дүгээр хороолол, Монголын олон нийтийн радио телевизийн орчим, Зүүн Сэлбэ хорооллын шугам сүлжээг барих, "Дулааны цахилгаан станц-4" ТӨХК-иас Баянгол амын чиглэлийн дулааны шугам сүлжээг ашиглалтад оруулах; 4.4.2.6.Улаанбаатар хотын гэр хорооллын 2500 айл өрхийг төвлөрсөн дулаан хангамжид хэсэгчилэн холбох; 4.4.2.7.Улаанбаатар хотод "Гацуурт", "Буянт-Ухаа" гүний усны эх үүсвэр, "Туул усан цогцолбор" далан барьж ашиглалтад оруулах; 4.4.2.8.Улаанбаатар хотын төв цэвэрлэх байгууламж болон үйлдвэрийн хаягдал усыг урьдчилан цэвэрлэх байгууламжийг байгаль орчинд хор нөлөөгүй технологиор шинэчлэн сайжруулах; 4.4.2.9.Улаанбаатар хотын хэмжээнд хаягдал (саарал) ус, лагийг дахин ашиглах технологийн шинэчлэл хийх; 4.4.2.10.Улаанбаатар хотыг аймгийн төвүүдтэй, аймгийн төвүүдийг ойролцоох хилийн боомтуудтай холбосон 5572 км авто зам барих; 4.4.2.11.Алтанбулаг-Улаанбаатар-Замын-Үүд чиглэлийн 990 км хурдны замыг барьж ашиглалтад оруулах; 4.4.2.12.Улаанбаатар хотын авто замын 1, 2, 3 дугаар тойрог замыг шинээр бий болгох, тойрог замыг холбосон туслах зам, хотын алслагдсан дүүрэг, шинээр баригдсан орон сууцны цогцолбор хорооллуудыг холбосон авто зам барих, шинэчлэн сайжруулах, Хөшигийн хөндийн нисэх буудалтай холбосон шинээр нийт 212 км авто зам, шинэчилсэн 350 км авто зам, 2 түвшний гүүрэн 7 гарц барих. Хавсралт 2 Нэг.Шинээр батлах хуулийн төслийн жагсаалт: 1.Хотыг дахин хөгжүүлэх /төлөвлөх/ тухай хуулийн төсөл; 2.Хог хаягдлыг хаях, ангилах, устгах, дахин ашиглах тухай хуулийн төсөл 3.Авто зогсоолын тухай хуулийн төсөл; Хоёр. Шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн жагсаалт:
---	---	--

